

Ocak 1999

İSLAM DÜŞÜNCESİNİN

YAPISI

Selef, Kelâm, Tasavvuf, Felsefe

Süleyman İlludâp

GİRİŞ

Bilginin kaynağı ve elde edilme şekli

- nassîlik 1. Selefiyye: Nass, nakl, rivayet
 atıfîlik 2. Kelâmîlar: Atıl, istidlâl, muhakeme
 serîcîlik 3. Sûfîler: Keşf, feyz, ilham
 Sûfîler hakta ermek için 3
 yol tutmuşlardır

Bütünlük ve
mertepele
vardır.

Tarîk-i ahvâr
 Zühd, tatûa
 verâ, ibadet
 taat

Tarîk-i ebrâr
 riyâzet, mûcâ
 hede, tasfiye

Tarîk-i şuttar
 Âşıkların
 yolu

Bu grupların hepsinde:
 hür ve serbest düşünceli olanlar
 mutedil ve muhafazakâr
 müfrit düşünceli olanlar mevcuttur.

(Asırı nassular ve mutasavvıflar aklı ve
 reği sürekli olarak kötülemişler. Bu hürâfe
 ve batıl fikrîyatların cemiyeti istikbale
 sebep olmuştur.) s. 93

4

MART
March
Mарт

ÇARŞAMBA

Wednesday
СредаPELEPHYEEş'arî, Maturîdî
Ehl-i sünnet-i âmme

Selefî

Ehl-i sünnet-i hâssa

1. DÖNEM: İcmaîl Devri

2. DÖNEM: Tafsîl Devri: İbn Teymiyye, İbn Kayyım

3. DÖNEM: Yeni Selefiyye: Mehmed Ali Paşa,
Afgânî, Abdurrahman, İkbâl, Atîf (akla, ilme
ve te'vîk gelişmelere önem vermişlerdir.)Bu mezhebin bilgi nazarıyesiNakli ve nassı
tabdîsBu noktada itî
özellikleri belirir1. Te'vîlî kabul
etmemek

2. Rîd'at aleyhtarlıpı

Akla ve kelâm
ilmine hücum• Reddelilen akıl
metafiziğin akıldır, pratik ve
tecrübi akıldır.
değildir.• Ehl-i re'ye karşı
götürmüş 1. Arzâm'a
amansız hücum-
larda bulunmuşlardır.
• Felsefe ve mantığın
okutulmasını harâm
saymışlardır.İlham ve
tasavvufa hücum

ham se
vufa hucum

KELAMİYYE

* Bugünün şartları içinde İslam'ı bütünü ile savunan sistematik bir kelam ilmi yoktur.

6

MART
March
МартCUMA
Friday
ПятницаGesralapt. Dönemler:Kudemâ Kelâmı
(Gazzali'ye kadar)Müteahhîrîn Kelâmı
Gazzali'denYeni Kelâm
İsmailî

1. Müteahhîrîn Kelâmı Şahîr, Zemalîşî, Şehîstânî, F. Râzî
2. Sünnî Kelâm Fârî, Bâkîllânî, Cüveynî, Mahmûdî, Kadî, Beydâvî, Cürcânî, Taftâzânî

Kelâmîyyenm Özellikleri

① Aklî ve sâdîlâli tabdîs:
Atilla dîn anasında tam bir aynîyyet görmüştür. Aklî asıl, naklî fer'dir. Zahîrî aklı ve ilmi düşünceye aykırı olan nâsslara te'vîl ile aklı uygun bir mana verir.

② Naklî ve selefîyyeyi tentîd:
Selefîyye ile kelâm arasındaki ihtilâf bir fîkîr ihtilâfı değil, akîde ihtilâfıdır.

③ İthamı ve sûfîyyeyi tentîd

Kelâm kitaplarında esbâb-ı ilmi 3'har.
1. Akıl 2. Harâss-ı selîme 3. Haber-i sadık
Görülüpü gibi teşfîr itihama yer vermemişlerdir.

* Dünyanın hiçbir yerinde rasyonalistler, mistiklerden

SÜFİYİYE

II. asrın ikinci yarısında başlamış,
III. asrda doruğuna ulaşmış ve tamamlanmıştır.

Gelişim Dönemleri

1. DÖNEM:

Zühd Devri

Tasavvufun nüvesi zühd hareketinin içinde. dr. Marifetten çok amele, ithamdan çok ibadete, keşiften çok ahlaka, keşmetten çok istikamete önem verilmiştir.

Hasan Basrî, Veysel Karanî, Rabia, Malik b. Dinar

2. DÖNEM:

Tasavvuf Devri

İlim, marifet ve vecd ön planda; amel, taat ve Zühd arka plandadır.

Maruf Kerhî, Bîr Hafî, Ebü Süleyman Dâranî, Z. Misrî, Bayezîd, Cümeyd

3. DÖNEM:

Vahdet-i vücûd Devri

Burada tasavvuf yarı felsefi bir hal almıştır.

Cismi zâ'fa upratarak gayet sirriyat

olmak ve tasavvuf ehli olmak gaye haline gelmiştir.

A. Geylânî, A. Rûfâî, S. Orfî, Mevlânâ.

Akla Yaklaşım Açısından

Akla önem vermekle beraber keşif ve ithamı önne çıkaranlar:

H. Muhasibî, Kuseyrî, İsmailî, Gazzâlî

(Bunlar aynı zamanda Kelamcilerdir)

Dini konularda akli hîye sayanlar: Bayezîd, İtallac, Suhreverdi, Attar, Mevlânâ

9

MART

March

Март

PAZARTESİ

Monday

Понедельник

Süfîyenin Özellikleri

Süfîyenin

İthamı ve teşfi
takdîsamel ve ibadet
kuldan, dînî ha-
kikatleri öğretmek
ve belletmek
Allah'tandır.Selefiyye ve
nakli tentîdBayezîd:
"Mâstimler oturun
oturdan rivayetine
dayanınız. Hal-
buki biz İlay ve
otursuz olan Yüce
Allah'tan bilgi
almattayız."Hadislerin senedinde
bile teşfe itibar
ederler.Kelâmî ve
aklı tentîdTecrübi akla deşil
nazari ve meta-
fizik akla tarfı
şıtarlar.* Nakli ve rivayete dayanan dînî bilgilerinin en
muhafazakar mutasavvıflarca bile bir-
inci derecede ehemmiyetli görülmediği bir
gerçektir.

18

19

S

DM

ALTIN

MART '98

LİŞ HİTAP-TEBLİĞ TARZI

Selefin en güçlü temsilcisi : İbn Teymiyye (1328)
Kelamın " : Fahrüddin Razi (1209)
Tasavvufun " : İbn Arabî (1240)

İnsanın iki yönü vardır:

His ve duygu

Akl ve düşünce

Kur'an ve sunnet insanı her iki cihetten de tatmin etmeyi hedefler.

Her cemiyette nazari zekalı insanların sayısı azdır. Geriye kalan büyük çoğunluk ya ameli zekalı veya his yönü kuvvetli insanlardır. Kur'an da daha çok gönüllere, sıcdanlara, insaflara, fıtrat ve hilkat itibarıyla cıbilliyetlerinde varolan temiz ve bolumamış hiss-rselime, ruhlarında yanaktılıktan varolan haktı tabulve ona boyun eğme kabiliyetlerine hitap eder.

\$	
DM	
ALTIN	

Selefiyyenin

Hitap Tarzı

- Nâtle ve nâssa dayalıdır

- zayıf hadîsleri bile aklı ve reye tercih ederler

- Uslupları ağıt ve anlaşılırdır

- Nâzarî ve fanarî mevzulara yer vermezler

- felsefî istihlâhları kullanmazlar

- Selefî edebiyatın gösterdiği bir edebiyattır.

Kelamın

Hitap Tarzı

- Akli tatmin etmeye yönelmişlerdir.

- Duygulanımı bir hitap tarzı yenne muhakermeye dayalı delil ve isbat yolunu kullanırlar.

- Felsefî üslupları konular

- Mücerred ve zor anlaşılır ifadeleri vardır.

NOT: Muteriklerin kırıncuları. Ara p.

- edebiyatını gayet iyi bilen; bu dîlî festalade ustalikle kullanan, yaptıkları konuşmalar ve verdikleri vaazlarla tesir etmesini başaran ve anlaşılır dîli bu özelliklerini yitirerek felsefî ve nâzarî bir özellik kazanmışlardır.

Canalî'den sonra Sünnî kelâmı da böyle olmuştur.

Tasavvufun

Hitap Tarzı

- Kalp âzânında yopunlaşmışlardır.

(Nâss ile aklî kalbe tesir etmesi ölçüsünde depolı)

- İlim ve teknik ten ziyade sanata yakındır.

- Tam bir ifade serbestisi, fikir ve hisleri tahakkür beyan etme hürriyeti vardır.

(Bu açıdan karşı ve taşkindir)

- Musikiyi etkin bir şekilde kullanmıştır.

- Genel olarak nakat ağıt şahsiyetlerdi. Son dönemlerine bir dîl kullanmışlardır.

PELASEFE

Aslında İslam Felsefesi denince atla-
Selefiyye, Kelamiyye ve Tasavvufun görüş
ve düşünceleri gelmelidir. (İzra bunları
Kur'an ve sünnetten kaynaklanmaktadır.)
Fakat bu böyle olmamış; İslam felsefesi
denilince eski Yunan'dan kaynaklanan
akli ve latik bir düşünce tarzı kastedil-
mektedir.

Mesâililer

(Aristoculan)

Kindî (öl. 873) (dini bilgilerin doğruluğu akli tustas-
larla bilinir" der)

Fanabî (öl. 950) (Eflatun'un idealizmi ile Aristo'nun
rasyonalizmini te'life' yapmıştır.)

İbn Sina (öl. 1037) (Filozofların içinde İslam'a en yakın
alandır.)

(Bu üç filozof doğu İslam dünyasına aittir.)

İbn Baccê (öl. 1138)

İbn Tufeyl (öl. 1185)

İbn Rüşd (öl. 1199)

(Bu üç filozof Batı İslam dünyasına aittir.)

Peygamberlerin talim ve tebliğ ettikleri dini ve ilahi
hakikatlerle Mesâil felsefenin aynı konudaki fikri ve görüş-
leri arasında temel ve öz itibarıyla bir ayrılık yoktur.

NİSAN 98

Ca	Pe	Cu	Ci	Pz	Pa	Sa	Ca	Pe	Cu	Ci	Pz	Pa	Sa	Ca	Pe	Cu	Ci	Pz	Pa	Sa	Ca	Pe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

11 Nisan/Week 11 100 Days 7

NETICE:

"Söyle söyledi dmden çıktı, şunu yaptı ga-
vuroldu, anlayışı İslam'da yoktur. Hiçbir Emse-
lîm başkalarının fikirlerini hapsedmek, onları
ictihaddan ve reylerini ihzardan menetme
hakkı yoktur" (A. Hamdi Akseki, İslam)

Nas, atı ve keşif İslam düşüncesinin üç boyutudur. Bunlar var olmadan İslam düşüncesi mevcut olamaz.